

França ha deixat que es produeixi una terrible segregació social, ètnica i territorial. Els dirigents del país no s'han adonat de la profunditat del distanciament malgrat els discursos sobre la fractura social o les bones intencions implementades a través de les polítiques de solidaritat.

Laïcitat i Estat

Manuel Valls

i²c

Immigració, Identitat i Convivència

La crisi dels suburbis francesos ha obert un cop més els ulls d'un país vell que s'ensopeix massa sovint i que s'il·lusiona amb massa facilitat.

França, antiga gran potència imperial i colonial, va esdevenir, a la segona meitat del segle XX, una potència mitjana. Va veure en la construcció europea, en la qual va tenir un paper motor, el mitjà de prolongar la seva potència estenent-la de manera pacífica.

Malauradament per a ella, és propi d'una construcció pacífica que ningú no pugui conservar el liderat sense ser qüestionat pels altres i per un mateix. Ens trobem al cor de la crisi de França a Europa, atès que el model francès ja no és un model per a ningú i atès que fins i tot a França se senten veus a favor de qüestionar aquesta referència que se suposava que havia de mostrar la via del progrés a tota la humanitat.

Fins i tot la idea de República, que és la més consensuada en el debat francès, queda en entredit per la realitat. En el fons, la crisi dels suburbis de novembre de 2005 és el símbol i el cor d'aquesta crisi d'identitat, de sentit i de projecte.

Els esdeveniments que es van produir, més enllà de la visió caricaturesca que en puguin tenir alguns mitjans i especialment els mitjans anglo-saxons, contents de gaudir de la seva oportunitat de revenja després del conflicte diplomàtic d'Iraq, són d'una gran gravetat i totes les societats europees els han de prendre seriosament, ja que França no té el monopoli d'aquesta crisi de sentit. Els disturbis que es van produir a la Gran Bretanya, aquest cop en un país marcat pel model comunitarista, no es poden deixar fora de l'àmbit de l'anàlisi.

França, un país d'immigració, ha deixat que es produeixi una terrible segregació social, ètnica i territorial. Els dirigents del país no s'han adonat de la profunditat del distanciament malgrat els dis-

Diputat de l'Essonne,
Alcalde d'Evry

7

Des d'Evry, ciutat entesa com a laboratori social de la convulsa realitat francesa, el seu alcalde i diputat a l'Assemblea Nacional passa revista, en aquest article, al cúmul de contradiccions que han situat la França republicana en un crític cul de sac social, polític i econòmic, amb els suburbis i barris populars com a màxim exponent de la fractura social que pateix el país.

A criteri de l'autor, dues postures extremes contaminen el debat sobre la identitat en un país amb una forta tassa d'immigració. D'una banda, els defensors d'una identitat francesa exaltada. De l'altra, aquells que, en nom del relativisme i d'una tolerància sense fi, consideren que la integració en la societat, la creació de referències compartides, són un error i que els estrangers han de seguir sent estrangers.

Per superar la crisi, l'autor creu que tant l'esquerra com la dreta han d'aprendre a dir la veritat i a afrontar de cara els grans problemes del país -l'atur i l'exclusió-, alhora que patrocina una refundació del principi de laïcitat, que tingui en compte la nova situació religiosa a França, així com un nou pacte nacional d'integració a partir d'una nova solidaritat.

Ens trobem al cor de la crisi de França a Europa, atès que el model francès ja no és un model per a ningú i atès que fins i tot a França se senten veus a favor de qüestionar aquesta referència que se suposava que havia de mostrar la via del progrés a tota la humanitat.

8

cursos sobre la fractura social o les bones intencions implementades a través de les polítiques de solidaritat, que com que no són més que polítiques de mitjans, polítiques quantitatives, no tracten l'alienació ni l'exclusió que se'n deriva.

Són, doncs, els fills d'immigrants, però més àmpliament els pobres de França, els que s'han vist afectats principalment per la nostra ceguesa i per un índex d'atur que des de fa trenta anys és de vora el 10%.

Així, doncs, a França s'hi concentren les poblacions amb més dificultats. Es troben totes als suburbis, ja que les polítiques de població, tant població interna com immigració, no estan controlades. Al departament de l'Essonne, al qual pertany el municipi del qual sóc Alcalde, es porten a la pràctica lògiques d'anivellament. Si bé els procediments d'atribució d'allotjament social haurien de ser transparents i clars, aquesta tasca la comparteixen les prefectures, els ajuntaments, certes empreses que allotgen els seus empleats i,

sobretot, els arrendadors socials, que no estan sotmesos a cap mena de control.

A més, assistim a bateigs d'un nou gènere. Un edifici que a la meua ciutat concentra un gran majoria de malians, és conegut pels habitants com l'edifici Bamako. Alguns barris estan poblats majoritàriament per musulmans o per immigrants, cosa que és contrària a l'esperit republicà, a la voluntat de barreja, exhortada, reclamada i reivindicada per la societat francesa.

Massa sovint França es menteix. Les diferències entre el discurs i les intencions, d'una banda, i la realitat i la pràctica, de l'altra, són massa grans.

Tenim una política de suport específic en l'àmbit educatiu, però l'Estat només hi gasta el 7% més a les zones sensibles anomenades ZEP (zones d'educació prioritària) perquè cap govern no s'atreveix a anar a la confrontació amb els sindicats d'ensenyament per aconseguir que els millors professors exerceixin la seva feina allà on les seves qualitats serien més útils.

Acollim els immigrants, però tots els regularitzats es concentren als mateixos barris. Els immigrants duen a terme les tasques que els francesos ja no volen fer (neteja, construcció, restauració, etc.). Els restaurants parisencs són l'exemplificació més extrema de la segregació ètnica que impera a la França contemporània. Tot i que els cambrers d'aquests restaurants són tots blancs, el personal de cuina el formen quasi exclusivament africans i habitants d'Sri Lanka.

Som un país de mestissatge, però la identitat francesa no és una identitat assossegada. Dues postures extremes contaminen el debat. D'una banda, els defensors d'una identitat francesa exaltada que porten, per exemple, la dreta francesa a votar una esmena per modificar els programes d'història perquè «l'aportació positiva de la colonització» s'inclogui als manuals escolars. El president de la República, prudentment, va anunciar que es retiraria. De l'altra, aquells que

jo anomeno les víctimes d'un complex de l'home blanc invertit (en referència a Kipling) i que, en nom del relativisme i d'una tolerància sense fi, consideren que la integració en la societat, la creació de referències compartides són un error i que els estrangers han de seguir sent estrangers, que la immigració no és més que un mer canvi d'espai que no crea cap modificació de l'estil de vida. A França, doncs, no hi ha lloc per a una identitat composta ni per a identitats múltiples. O s'és francès o no se n'és.

Estem a favor d'una Europa-potència i d'una regulació internacional, però no suportem que els altres mirin d'exportar el seu model o les seves solucions.

Tenim una política d'habitatge social, però les poblacions més excloses es concentren als mateixos edificis, als mateixos barris i als mateixos municipis. Tot i que la llei imposa la presència del 20% d'habitatges socials a cada municipi, alguns municipis, com el del ministre de l'Interior, Nicolas Sarkozy, s'hi neguen.

Tenim una fiscalitat progressiva que afavoreix la justícia social, però l'estructuració de la fiscalitat local fa que es paguin més impostos locals a un barri popular d'Evry que no pas al centre de París.

Donem lliçons al món sobre el desenvolupament del Tercer Món, però som els primers defensors de la PAC i, per tant, els primers agents europeus del subdesenvolupament.

Tenim una política d'assistència i un Estat del benestar tentacular, però seguim registrant un 10% d'aturats.

Els suburbis, els barris populars són, doncs, un concentrat de les dificultats i de les contradiccions de la societat francesa. En la meua qualitat d'alcalde, em trobo confrontat a aquestes dificultats, a la histèria identitària que afecta la majoria dels meus conciutadans, que dubten del sentit de les nostres societats, que ja no creuen en res i que cada vegada més sovint recorren al recurs de la

religió, tant l'Islam radical, l'evangelisme o els moviments sectaris.

Com que França és un país amb molta immigració, en el qual la fractura colonial tant de temps ocultada no s'ha absorbit del tot, és possible que el que està vivint aquest país sigui un avís del que viuran les nostres societats en les properes dècades.

Els recents esdeveniments que s'han produït als suburbis francesos serien, doncs, un preavís del xoc des civilitzacions anunciat per Samuel Huntington i pels neoconservadors americans. Jo no ho crec pas.

Ho veig perfectament al meu municipi, aquests conflictes, aquesta desesperació social, les dificultats a les quals s'enfronten molts dels nostres conciutadans, no són irremeiables.

Sóc, doncs, dels que exigeixen uns canvis forts i ambiciosos per a França. No sóc el defensor acarnissat d'un model social i polític que s'ha quedat sense alè. Penso simplement que tant l'esquerra com la dreta han d'aprendre a dir la veri-

---

Fins i tot la idea de República, que és la més consensuada en el debat francès, queda en entredit per la realitat. En el fons, la crisi dels suburbis de novembre de 2005 és el símbol i el cor d'aquesta crisi d'identitat, de sentit i de projecte.

---

tat i a afrontar de cara els problemes del país: l'atur i l'exclusió.

Per aconseguir-ho, preconitzo, en el cas francès, una renovació de l'idioma polític, però sobretot un gran projecte unificador que respecti els límits de la raó, però que a la vegada es renovi amb la imaginació i la creativitat necessàries per a les bones polítiques.

En aquest marc, he proposat al meu llibre *La laïcité en face*, una refundació del principi de laïcitat que tingui en compte la nova situació religiosa a França. En el curs d'un any de celebració que uneix tant a França, un nombre desproporcionat d'experts, d'intel·lectuals i de responsables polítics van aclamar la llei de 1905, mostrant la seva determinació a combatre qualsevol qüestionament, ni tan sols parcial, dels seus fonaments.

No és més que una il·lusió. Una part de França, especialment entre les elits, rebutja de manera obstinada veure fins a quin punt el nostre país produeix discriminació religiosa. La llei de

1905 no és, per tant, el codi de Soló. Si el principi de separació de l'Església i de l'Estat és realment intocable, la manera de fer patent aquesta separació s'ha de revisar.

La realitat aporta la seva ració de desil·lusions i de problemes. La llei de 1905 és molt eficaç en un marc estàtic. Les religions instal·lades a França abans de 1905 s'havien beneficiat de l'estructuració de la societat al voltant del fet religiós, cosa que els va valer que fossin àmpliament dotades en patrimoni religiós i, especialment, en edificis dedicats al culte.

En el cas de les confessions instal·lades posteriorment a 1905, sobretot les de les poblacions vingudes de la immigració de fora d'Europa, la situació és ben diferent. L'Islam, el budisme i l'hinduisme pateixen una absència total de finançament mentre els poders públics, a través dels fons nacionals i de col·lectivitats locals, subvencionen àmpliament les renovacions d'edificis religiosos catòlics, que sovint compten amb un status especial.

Així, a la meua circumscripció, l'església de Saint-Marcel, que és l'església del municipi més petit (Villabé) i que forma part del patrimoni de la regió, ha rebut ajuts públics que han cobert la pràctica totalitat de les seves obres de reconstrucció. Per a la construcció, els crèdits estan bloquejats.

Més exactament, s'atribueixen de manera arbitrària mitjançant un joc semàntic que permet distingir '*cultuel*' (relatiu a la religió) i '*culturel*' (relatiu a la cultura). Així, la Catedral d'Evry, el municipi del qual sóc alcalde, que és la darrera catedral construïda a França, s'ha beneficiat dels fons per obrir un museu d'art sagrat que en realitat no és operatiu.

Els budistes del meu municipi, que es van fer construir la pagoda més gran d'Europa, van iniciar unes gestions similars al ministeri de Cultura i l'ajuda va ser negada. En el cas de les mesquites, els creients es veuen obligats a mobilitzar

10

Com que França és un país amb molta immigració, en el qual la fractura colonial tant de temps ocultada no s'ha absorbit del tot, és possible que el que està vivint aquest país sigui un avís del que viuran les nostres societats en les properes dècades.

---

els seus diners personals o esperar ajuts interessats de potències estrangeres (penso especialment en Aràbia Saudita) que han anat canviant la cara de l'Islam a diversos continents.

Evry és un laboratori de la societat francesa. És un municipi jove i, per tant, un retrat interessant de l'estat del nostre país, tant de les seves limitacions com de les seves virtuts. Més de 50.000 habitants viuen sobre unes hectàrees que en el passat només coneixien l'agricultura. La voluntat política del meu predecessor i les circumstàncies han fet que el nostre municipi aculli molts edificis nous dedicats al culte religiós. Molt subtilment, el meu predecessor va atribuir al municipi el títol de capital ecumènica de França.

Malgrat tot, els musulmans van poder erigir una de les mesquites més grans d'Europa gràcies a l'ajut de la Lliga Islàmica Mundial i del Reialme de Marroc.

Per culpa de la seva ceguera, la República Francesa ha deixat prosperar l'Islam de les cavernes, un Islam radical que li posa paranys. La classe política es mostra molt cauta sobre aquestes qüestions. El ministre de l'Interior, Nicolas Sarkozy, va organitzar l'Islam de França transigent amb organitzacions fonamentalistes. El primer ministre, Dominique de Villepin, va crear una fundació per finançar la construcció de mesquites. Avui és un fracàs a causa de la crisi que sacseja el Consell Francès del Culte Musulmà. La majoria de dirigents del Partit Socialista continua considerant que els assumptes religiosos només els impliquen en l'àmbit local i aquests mateixos dirigents no perden cap ocasió de renovar les seves esglésies per no patir conflictes amb els practicants.

Actualment, el hindús d'Evry tenen previst construir un temple al Déu Shiva. No sé com el podran finançar si no és recollint donacions mitjançant una recollida entre la comunitat o mitjançant ajuda exterior a França.

Els suburbis, els barris populars, són un concentrat de dificultats i de contradiccions de la societat francesa. En la meua qualitat d'alcalde, em trobo confrontat a aquestes dificultats, a la histèria identitària que afecta la majoria dels meus conciutadans, que dubten del sentit de les nostres societats, que ja no creuen en res.

Per la meua part, crec en la transparència i en el respecte de la llei. Per això crec que l'Estat ha d'assumir el fet que li correspon a ell garantir l'accés al culte ni més ni menys que intervenint molt directament en la construcció d'edificis religiosos. La intervenció de l'Estat també ha de ser més forta en la constitució de consells nacionals de les religions perquè els poders públics disposin d'interlocutors fiables, coneguts per tothom i en la formació de religiosos francesos per a aquestes confessions.

La laïcitat, que avui és considerada pels ciutadans com un pretext per impedir que els altres visquin les seves creences, nodreix un sentiment d'humiliació que té unes conseqüències molt perilloses. Aquest sentiment d'humiliació ha estat reforçat per la llei sobre el vel a l'escola que, tot i ser necessària, hauria d'haver anat acompanyada de gestos d'obertura dirigits pels musulmans

---

Sóc dels que exigeixen uns canvis forts i ambiciosos per a França. No sóc el defensor acarnissat d'un model social i polític que s'ha quedat sense alè.

Penso simplement que tant l'esquerra com la dreta han d'aprendre a dir la veritat i a afrontar de cara els problemes del país: l'atur i l'exclusió.

12

francesos. La discriminació religiosa no es pot mantenir, encara que només sigui com a complement d'una discriminació ètnica que crea greus ferides socials.

Per contrarestar aquesta discriminació ètnica, proposo la posada en pràctica d'una discriminació positiva fundada sobre bases socials i territorials. Em nego a que aquest dispositiu s'estableixi a partir de criteris religiosos o ètnics com fou el cas als Estats Units o com vol Nicolas Sarkozy a França.

Desitjo especialment que els cursos més prestigiosos de l'ensenyament superior siguin més accessibles i que a tots ells hi puguin reservar places els millors alumnes de tots els centres del país i no només els de la majoria dels millors instituts. El Grup Socialista va provocar a l'Assemblea Nacional francesa l'examen d'una proposició de llei que anava en aquesta direcció, però fou rebutjada per l'UMP l'1 de desembre de 2005.

Vull valorar aquesta energia, aquest voluntarisme, aquesta set d'èxit per fer de la joventut que treballa l'exemple del meu municipi. També desitjo que la funció pública i les empreses nacionals com l'EDF (electricitat), l'SNCF (trens), la RATP (metro) siguin més obertes. Els policies, els professors, a l'igual que els polítics, han de ser el reflex de la societat.

Més enllà d'aquestes solucions que permeten evitar que es malbaratin generacions senceres, caldrà que una gran ambició per a una nova solidaritat animi el proper equip dirigent del país. Jo ho anomeno el pacte nacional d'integració. Té per objectiu combatre les desigualtats més profundes, les que es troben més arrelades en l'origen espacial, social o ètnic, les que condemnen a alguns al fracàs social.

Tornant a la qüestió del fet religiós al país, es produeix una estranya controvèrsia en l'àmbit de l'ensenyament del fet religiós. En aquest punt som més nombrosos els que advoquem per una inclusió en els programes escolars d'un ensenyament més profund del fet religiós, ja sigui a les classes d'història o a les de lletres. No obstant això, també en aquesta qüestió s'erigeix un front «laïcista» contra el que seria una mena d'intrusió devastadora de la religió en l'espai escolar. Aquest grup de pressió arriba fins i tot a negar la importància cultural del fet religiós malgrat el paper estructurant que ha tingut a tota la societat.

Tanmateix, al nostre país, que veu com proliferen tots els extremismes, tant polítics com religiosos, marcats pel ressorgir de l'antisemitisme i una estigmatització cada vegada més forta de l'Islam, per no parlar de les burles que rep el cristianisme, un ensenyament d'aquest tipus és fonamental.

Penso en els efectes beneficiosos que un millor coneixement de l'altre (i és fonamental en un país tan divers com França) de les seves tradicions, dels fonaments de les creences, de les

arrels comunes dels monoteïsmes fins a Abraham, podrien tenir en un país assolat per la intolerància.

Sovint em pregunto si les visites a edificis religiosos, com la basílica de Saint-Denis (on hi ha enterrats la majoria de reis de França), la Gran Mesquita o la Gran Sinagoga de París, per no dir els museus plens d'icones i de referències religioses, són impropis al bon desenvolupament de l'aprenentatge dels nens francesos.

Què ha passat amb l'ideal laic francès? Quan el nostre país pateix una crisi d'identitat més forta encara que els nostres veïns, val la pena formular-se la pregunta. Per la meua banda, estic convençut que el nostre principi de laïcitat és beneficiós per a tothom. En unes societats cada vegada més diverses, societats desequilibrades per la intensificació de les migracions, el principi de la separació dels assumptes religiosos i els de l'Estat és clarament una solució. Encegats per un ideal que no resisteix la prova de la realitat han malbaratat aquesta idea que a l'estranger, en lloc d'inspirar, fa riure. Desitjo, doncs, que la laïcitat deixi de ser desigualtaria i que els fons públics financin en la transparència i no en l'arbitrarietat produïda per uns acords obscurs, vergonyosos o amagats, la construcció d'una quantitat d'edificis religiosos que permetin a tothom que ho desitgi, sense límits ni proselitisme, practicar la seva religió.

França és un país que m'estimo, un país que mereix ser estimat, un país que també crec que encara té capacitat per enviar un missatge al món. Ho ha de fer amb menys arrogància i condescendència. També cal que sigui conscient de les seves debilitats. El model francès és massa sovint l'oposició estèril entre valors caricaturescament considerats com oposats: fermesa i generositat, ordre i justícia, transformació i gestió.

De ben segur, el que passarà a França en els propers anys tindrà un impacte sobre la construcció europea i sobre el futur de les nostres na-

---

Una part de França, especialment entre les elits, rebutja de manera obstinada veure fins a quin punt el nostre país produeix discriminació religiosa. Si el principi de separació de l'Església i de l'Estat és realment intocable, la manera de fer patent aquesta separació s'ha de revisar.

13

cions. De la capacitat de la seva classe política per reformar aquest país en depenen moltes coses. És inquietant a la vegada que apassionant. M'hi implico amb energia i determinació amb l'esperança de crear les condicions idònies per a la construcció d'una societat millor.

Per a França arriba l'hora de prendre decisions en un moment en què el conflicte sobre el Contracte de la Primera Feina ha col·lapsat el país durant setmanes. Aquest contracte, que allarga a dos anys el període de prova dels joves de menys de 26 anys, s'ha decidit sense un diàleg social previ. El rebuig legítim d'aquest text perillós, injust i ineficaç ha sumit el país en un bloqueig que posa en perill, en certa manera, la idea de reforma. Després de les eleccions de 2007, serà necessari un equip fort, imaginatiu i audaç que ajudi el país a mirar la realitat a la cara i a canviar.

